

4. Гражданский процесс Украины / Под редакцией Ю.С. Червоного: К. «Истина». — 2006. — 400с. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради. — 2010. — №41, /№41-42; №43; №44-45. — Ст. 529.

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 29 липня 2001 року // Відомості Верховної Ради. — 2001. — №25. — Ст. 131.

6. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року // Відомості ВРР від 8 жовтня 2004 року. — №40, 40-42. — Ст.492.

Тріпільський Г.Я.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗАТЯГУВАННЮ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ШЛЯХОМ ЗУПИНЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНІЙ СПРАВІ У РАЗІ НЕМОЖЛИВОСТІ ЇЇ РОЗГЛЯДУ ДО ВИРІШЕННЯ ІНШОЇ СПРАВИ

Пункт четвертий частини другої статті 201 Цивільного процесуального кодексу України [1] містить норму, що вказує на імперативний обов'язок суду зупинити провадження у справі у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства. Неможливість суду протистояти зловживанням учасників цивільного процесу внаслідок імперативності даної норми на практиці призводить до того, що зупинення провадження з мотивів неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи нерідко використовується сторонами з метою затягування судового розгляду. Попри формальну відповідність положенням закону зупинка провадження на вказаних підставах входить в протиріччя з принципами безперервності судового розгляду, процесуальної економії, принципом ефективності судового процесу, направленим на недопущення затягування розгляду справи, та призводить до порушення права учасників цивільного процесу на розгляд справи упродовж розумного строку, встановленого пунктом першим статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [2], статтею 157 Цивільного процесуального кодексу України, а, отже, часто не несе

користі для судового розгляду. Вказане викликає необхідність вивчення правової природи зупинення провадження у справі у разі неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи з метою винайдення шляхів протидії затягуванню розгляду справи таким шляхом.

Розумність тривалості судового розгляду має визначитися з огляду на обставини справи та наступні критерії: складність справи, поведінка заявника та компетентних органів, а також важливість предмета позову для заявника у справі [3]. Зупинення провадження у справі — це тимчасове припинення судом вчинення процесуальних дій під час судового розгляду із визначених у законі об'єктивних підстав, які перешкоджають подальшому розгляду справи і щодо яких неможливо передбачити їх усунення. Межі зупинення провадження у справі не повинні призводити до зменшення розумного строку розгляду справи [4][5].

Зупинення провадження з підстав, передбачених пунктом четвертим частини першої статті 201 ЦПК допускається лише тоді, коли розглядати справу далі неможливо. Визначаючи наявність передбачених статтею 201 ЦПК підстав, за яких провадження у справі підлягає обов'язковому зупиненню, суд повинен, зокрема, враховувати, що підстава для зупинення провадження у справі, яка зазначена у пункті 4 частини першої цієї статті, тобто неможливість розгляду цивільної справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства, застосовується у тому разі, коли в цій іншій справі можуть бути вирішені питання, що стосуються підстав, заявлених у справі вимог чи умов, від яких залежить можливість її розгляду [6]. Неможливість розгляду справи до вирішення справи іншим судом полягає в тому, що обставини, які розглядаються іншим судом, не можуть бути встановлені судом самостійно у цій справі через обмеженість своєї юрисдикції щодо конкретної справи, а між справами, що розглядаються, повинен існувати тісний матеріально-правовий зв'язок, який виражається в тому, що факти, встановлені в одній зі справ, будуть мати преюдиціальне значення для іншої справи. При цьому вважаємо, що необхідність зупинки провадження до вирішення іншої справи розкривається розумінням поняття «неможливість» через фактичну можливість сторони захистити своє порушене та/або оспорюване право за наслідками розгляду питання про зупинення провадження у справі. Вважаємо, що в контексті пункту четвертого частини другої статті 201 Цивільного процесуального

кодексу України критерій неможливості розгляду справи носить збірний характер і включає в себе ряд умов.

Цивільне процесуальне право України містить інститут перегляду рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами. З урахуванням цього, навіть за умови вирішення справи без урахування результатів розгляду іншої справи сторони не позбавляються права на справедливий розгляд справи, оскільки за результатами розгляду іншої справи через перегляд рішення за нововиявленими обставинами сторона досягає того ж процесуального результату, що і в разі зупинення провадження у справі до розгляду іншої справи. Таким чином, оцінюючи доводи учасників цивільного процесу при розгляді питання про зупинення провадження з підстав пункту четвертого частини другої статті 201 Цивільного процесуального кодексу України на предмет неможливості розгляду цієї справи, суд повинен встановити:

- чи існує тісний матеріально-правовий зв'язок між справами;
- чи результати розгляду іншої справи можуть вплинути на результати справи, де вирішується питання про зупинення провадження (мають преюдиціальне значення для іншої справи);
- чи повністю виключається за можливими результатами розгляду іншої справи ймовірність виникнення підстав, з якими цивільний процесуальний закон передбачує перегляд рішення за нововиявленими обставинами.

Лише встановивши існування цих умов, суд має підстави вважати, що розгляд справи неможливий до вирішення іншої справи, а отже, провадження у цивільній справі має бути зупинено. Тому також актуальним є питання доказування існування обставин для зупинення провадження у справі.

Нормами цивільного процесуального законодавства прямо не передбачено можливість самостійного виявлення судом обставин, що є підставами для зупинення провадження, їх обґрунтування та доказування. Це узгоджується з принципами диспозитивності цивільного судочинства та змагальності сторін. Тому вважаємо, що необхідність зупинення провадження у справі з підстав неможливості розгляду справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного, цивільного, господарського, кримінального чи адміністративного судочинства, повинна доводитися учасниками цивільного процесу на загальних підставах.

Перш за все доказуванню підлягає доказуванню факт розгляду справи. Докази на підтвердження факту розгляду справи підлягають оцінці суду на предмет їх належності та допустимості.

Так, вважаємо єдиним належним та допустимим доказом розгляду судом іншої справи ухвалу суду про відкриття провадження, прийняту в порядку, визначеному відповідним процесуальним законодавством, або її належним чином посвідчену копію. З вказаної ухвали вбачається і характер спору.

Нерідко з метою затягування судового розгляду сторони звертаються до правоохоронних органів з заявами про вчинення кримінального правопорушення або з технічними позовами з подібним предметом спору. В подальшому на підставі відомостей щодо досудового розслідування або факту подання позовної заяви сторони звертаються з клопотанням про зупинення провадження. При цьому вважаємо, що внесення відомостей до ЄРДР або саме лише звернення до суду з позовною заявою не може бути підставою для зупинення провадження у справі. Так само не вважаємо підставою для зупинення провадження у справі прийняття до провадження Європейського Суду з прав людини заяви зі спорідненим предметом. Європейський суд не є інституцією розгляд справи у якій стаття 201 Цивільного процесуального кодексу пов'язує з виникненням підстав для зупинення провадження.

Отже, при вирішенні питання про зупинення провадження з підстав, визначених пунктом четвертим частини другої статті 201 Цивільного процесуального кодексу України, суд повинен дослідити наявні у справі докази, з'ясувати обставини, на які сторони посилалися як на підставу своїх вимог і заперечень, встановити тісний матеріально-правовий зв'язок, який виражається в тому, що факти, встановлені в одній зі справ, будуть мати преюдиціальне значення для іншої справи, врахувати строки розгляду справи з метою додержання критерію розумності строку, за умови, що рішення у іншій справі не може стати підставою для перегляду рішення за нововиявленими обставинами.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР): Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV . 2004. — № 40-41, 42. — С.492. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод // Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Дело «Фридлиндер (Frydlender) против Франции» // Постановление ЕСПЧ от 27 июня 2000 года № 30979/96 — Режим доступу: <http://docs.pravo.ru/document/view/19381382>.
4. Про перегляд Верховним Судом України ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 13 квітня

2015 року, ухвали Апеляційного суду Дніпропетровської області від 17 березня 2015 року та ухвали Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 2 березня 2015 року // Постанова Верховного Суду України від 07 жовтня 2015 року у справі № 6-1367цс15. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52524042>.

5. Про перегляд Верховним Судом України ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 31 березня 2015 року // Постанова Верховного Суду України від 04 листопада 2015 року у справі № 6-923цс15. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53361463>.

6. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції // Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 12.06.2009 року. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-09>.

Цал-Цалко Ю.Ю.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРОБЛЕМАТИКИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

В багатьох країнах існує таке правове явище, як зловживання процесуальними правами. Законодавство ряду європейських країн, наразі, усвідомило всю значимість і серйозність даної проблеми, про що свідчать норми, що стосуються зловживання процесуальними правами, і як результат, надані судам повноваження по боротьбі з ними. Санкції за подібні зловживання застосовуються у Бельгії, Голландії та Франції, проте, процесуальне законодавство жодної з країн не виробило чіткого визначення поняття зловживання процесуальними правами.

Категорія зловживання правом є однією з найважливіших правових категорій. У дореволюційній, радянській та вітчизняній науковій літературі немає однозначного поняття зловживання процесуальними правами. Так, Є.В. Васьковський визначає зловживання процесуальним правом як «неприпустиме здійснення права, що спрямовано проти правильного, своєчасного розгляду і вирішення справи або веде до вкрай несправедливих результатів для противної сторони» [1, с. 677]. «Класичне» для вітчизняної науки визначення даної категорії було запропоноване В.П. Грибановим.